

Workshopleiders: Bas Worm, waterschap Vechtstromen en Elma Haakmeester, Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

Wat kunnen we ondergronds doen met de bodem?

1. Geen tariefsdifferentiatie op de verschillende bodemonderzoeken. Dat geeft meer informatie/kennis.
2. Goed bodemonderzoek + bijbehorende adviezen.
3. Waarden van biologisch – chemisch – fysische bodemparameters leren kennen (3x) / wat is de optimale bodemstructuur.
4. Effecten van goede/slechte omstandigheden of beheer op punt 3.
5. Rol andere minderalen dan alleen N-P-K op de bodem en productie in beeld brengen.
6. Meer/betere bodemkennis/-kunde (3x).
7. Goede nulmetingen.
8. Studiegroepen om kennis te delen en agrarisch onderwijs.
9. Praktische meetlatten / graadmeter ontwikkelen om toestand/verbetering/verslechtering bodem in beeld te brengen.
10. Vergelijkbaar maken van bodems.
11. Geen kunstmest meer gebruiken (→ hoort bij vraag 2)
12. Zo min mogelijk bodemkerende bewerkingen doen (→ hoort bij vraag 2)
13. Tijd & scholing.
14. Meer bemonsteren dan nu het geval is.
15. Sensoren plaatsen.
16. Urgentie beter in beeld brengen.

Samenvattend: bodemkennis in brede zin vergroten en op praktische wijze bodemtoestand meetbaar en vergelijkbaar maken (inclusief inzet van meetnetten en – sensoren) en via studiegroepen & onderwijs deze kennis en uitkomsten verspreiden.

Wat kunnen we bovengronds doen?

1. Andere teelten (paludia, kroos) overwegen... / permacultuur / meerjarige gewassen / kennis over verschillende gewassen / gewas volgt omstandigheden en bodemtype.
2. Wisselcultuur.
3. Meer bewust van bodembelasting door zware machines (bandendruk regelen is niet DE oplossing) / niet met zware machines op te natte bodem komen - juiste moment gebruiken / minder zware machines (3x) / zo licht mogelijke machines / juiste bandenspanning.
4. O.S. verhogen door bermmaaisel of Bokashi.
5. Grasland vernieuwen alleen met niet-kerende grondbewerking (2x).
6. Nieuwe technieken MFR/NJFR/NOFR (??) gebruiken.
7. Meer koolstof in de bodem (niet verbranden).
8. Loonwerker specialist maken en inschakelen bij creëren bewustwording / betere samenwerking met loonwerker (mechanisatie).
9. Kennis en bewustwording van de effecten van machinekeuze en moment van inzet.
10. Luisteren naar de bodem – gesteldheid van de bodem bepaalt de maatregel.
11. Bodemanalyses meer/vaker gebruiken en m.b.v. kundige adviseurs een adequaat bemestingsplan laten maken met daarbij meer ruimte voor dierlijke mest en minder voor kunstmest.
12. Evenwichtsbemesting en juiste tijdstip van bemesting.
13. Vaste meetpunten (meetnet) opstellen.

Samenvattend: teelten (wisseling), bemesting, mechanisatie en de rol van de loonwerker in aanvulling op de bij vraag 1 benoemde kernpunten omtrent bodemkennis.

Hoe kan ik de waterhuishouding regelen?

1. Toename waterbufferend vermogen van de bodem m.b.v. organische stof (4x).
2. Maatregelen uitproberen en ervaringen delen.
3. (eenvoudige) regelbare drainage (2x).
4. Bodemstructuur verbeteren (2x).
5. Stuwen (lokaal) (2x).
6. Voorkomen van verdichting.
7. Vanggewas.
8. Peilsensoren/-registratie die digitaal info verschaffen.
9. Zorgen voor goede ontwatering.
10. Watertekort is grotere schadepost dan wateroverlast.
11. Zet 1 of meerdere peilbuizen in je perceel.
12. Maak alle drainage regelbaar (2x).
13. Percelen bolleggen.

Samenvattend: lokale waterhuishouding verbeteren via techniek (regelbare drainaas, stuwen), bodemverbetering (structuur, organische stof), teelten en dit ook goed kunnen monitoren (sensoren, peilbuizen etc).

Wat zijn randvoorwaarden om aan de slag te kunnen?

1. Permacultuur. Klein beginnen en leren.
2. Voldoende kennis.
3. Lokaal en kleinschalig aan de slag gaan.
4. Stimuleringsregelingen / Positieve zaken belonen.
5. Informatie in directe omgeving uitwisselen (database, gebruik drones) / kennis toegankelijk maken / onderwijs & cursussen.
6. Goede samenwerking met waterschap.
7. Individuele beloningssystemen / belonen voor goed gedrag / sturen met waterschapslasten.
8. Regelgeving te star / praktische regels.
9. Maaisel mogen gebruiken (2x), vrijgesteld van mestboekhouding.
10. Samen doen / competitie of leer-element (?).
11. Meer ook de ketenpartijen betrekken (klimaat, CO2 etc).
12. Ambassadeurs inzetten.
13. Instrumenten, o.a. peilsensoren.

Samenvattend: kennisuitwisseling, maaisel en andere biomassa makkelijker mogen inzetten, belonings-/stimuleringsregelingen en inzetten van de hele keten inclusief een aantal ambassadeurs.

Mineral Valley Twente wordt mogelijk gemaakt door:

